

บทที่ 1

บทนำ

สัญญาประกันวินาศภัยคือ สัญญาซึ่งประกันความเสียหายต่าง ๆ อันสามารถคำนวณเป็นเงินได้ เป็นการรับประกันความเสียหายที่เกิดขึ้น ต่อชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน ไม่ว่าจะเป็นของตนเอง หรือของผู้อื่น และเป็นธุรกิจที่มีการระดมเงินออมของประชาชนขึ้นมาไว้ในรูปของเบี้ยประกัน รัฐบาลจึงต้องเข้ามาควบคุมธุรกิจประกันวินาศภัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำกับดูแลธุรกิจประกันวินาศภัยในด้านความมั่นคงของบริษัทประกันภัย และให้ความคุ้มครองผู้เอาประกันภัย และประชาชนที่เกี่ยวข้องโดยออกกฎหมายขึ้นมาควบคุม คือพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 โดยมีกรมการประกันภัย สังกัดกระทรวงพาณิชย์ เป็นองค์กรกำกับดูแล

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องด้วยปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป จากวิวัฒนาการต่าง ๆ ทางด้านเทคโนโลยี และทางด้านอุตสาหกรรม ทำให้ประชาชนทั่วไปมีความเสี่ยงภัยมากขึ้น ในการดำเนินชีวิตประจำวัน จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความเสี่ยงภัยทางด้านอุบัติเหตุ หรืออาชญากรรม รวมถึงภัยทางธรรมชาติ ทำให้ประชาชนทั่วไปต้องหาหลักประกันให้ตัวเอง หรือผู้อื่น หรือหาทางเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ประกอบกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ความต้องการในการทำสัญญาประกันก็มีมากขึ้น ทำให้การทำสัญญามีลักษณะเป็นสัญญาสำเร็จรูป ที่ฝ่ายผู้ประกอบการธุรกิจเป็นฝ่ายจัดทำขึ้นครั้งละจำนวนมาก เพื่อนำออกใช้กับผู้บริโภคทั่วไป โดยอาศัยผู้มีความรู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายเป็นผู้ร่างขึ้น จึงเป็นเหตุให้ผู้บริโภคตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบ เพราะผู้บริโภคมิได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาหรือ กำหนดข้อสัญญา หากแต่เป็นฝ่ายผู้ประกอบการธุรกิจที่มีความเหนือกว่า ทั้งในด้านวิชาชีพและด้านกฎหมายในการร่างสัญญานั้น ๆ ขึ้นฝ่ายเดียว ผู้ประกอบการธุรกิจจึงเป็นฝ่ายที่ได้เปรียบเหนือกว่าผู้บริโภค ก่อให้เกิดสัญญาที่ไม่เป็นธรรมขึ้น จากสถิติในปี พ.ศ.2548 มีประชาชนไปร้องเรียนที่สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นจำนวน 98 ราย¹ ตลอดทั้งแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ได้มีคำวินิจฉัยไว้ และจากการร้องเรียนไปที่กรมการประกันภัย ในปี พ.ศ. 2539 มีการร้องเรียนประมาณปีละ 2,000 กว่าราย ในปี พ.ศ. 2542 อยู่ที่ 1,674 ราย ซึ่งประเด็นที่สำคัญของการร้องเรียนคือ ธรรมเนียมที่ชื้อมานั้นครอบคลุมหรือคุ้มครองมากน้อยแค่ไหน กล่าวคือ เป็นการโต้แย้งว่าไม่สามารถที่จะเรียกค่าสินไหมหรือว่าทางบริษัทไม่ยอมจ่ายค่าสินไหม โดยอ้างเหตุความคุ้มครองในกรมธรรม์ครอบคลุมไม่ถึง²

สาเหตุเป็นเพราะตัวบทกฎหมายที่ใช้บังคับ คือ หลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมสัญญาของไทย ยังคงยึดหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาและหลัก เสรีภาพ

¹ธีรวัฒน์ จันทรมบูรณ์, ผู้อำนวยการกรมคุ้มครองผู้บริโภค, สัมภาษณ์ 12 มกราคม 2549.

²จิตติ ดิงศักดิ์, (2543). ธุรกิจประกันวินาศภัย : ปัญหาอยู่ที่ไหน. หน้า 17.

ของการเข้าทำสัญญาอย่างเคร่งครัด คือ สัญญาต้องเป็นสัญญา (Pacta Sunt Servanda) ผู้บริโภคที่เข้ามาทำสัญญาภายหลัง จึงตกอยู่ในสภาพที่ต้องยอมรับข้อสัญญานั้น โดยไม่สามารถต่อรองได้เลย เป็นเหตุให้เกิดความไม่เป็นธรรมในข้อสัญญานั้น เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้น ศาลก็ไม่อาจตัดสินให้ผิดเพี้ยนไปจากกฎหมายได้ ปัญหาความไม่เป็นธรรมทางสัญญา จึงแปรสภาพมาเป็นความไม่เป็นธรรมทางกฎหมาย และความไม่เป็นธรรมตามคำพิพากษาไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้ปัจจุบันจะได้มีการแก้ไขปัญหาการถูกเอารัดเอาเปรียบให้บรรเทาลงโดยมีการนำพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 มาใช้บังคับเพื่อแก้ไขปัญหาค่าความไม่เป็นธรรมทางสัญญา ซึ่งช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ระดับหนึ่ง แต่ก็เป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ เนื่องด้วยเป็นการให้อำนาจศาลในการตรวจสอบข้อสัญญามีให้เป็นการเอาเปรียบกันเกินไปให้มีผลใช้บังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี ภายหลังจากเกิดข้อพิพาทขึ้นแล้วทำให้เกิดความล่าช้าในการที่ผู้เอาประกันวินาศภัยไม่สามารถได้รับการเยียวยาความเสียหายได้ในทันที หลังจากได้รับความเสียหายจึงมิได้เป็นการแก้ไขปัญหาคาที่ต้นเหตุ ทั้งนี้ได้มีลักษณะเป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น แม้ปัจจุบันจะมีสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคทำหน้าที่กำกับดูแลคุ้มครองผู้บริโภค โดยเฉพาะในดานสัญญาให้เกิดความไม่เป็นธรรม แต่กฎหมายดังกล่าวคือพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 ยังไปไม่ถึง จำเป็นต้องมีการออกกฎหมายเพิ่มเติม และหามาตรการทางอื่นมาเสริมกฎหมายที่ไขว่คว้าสัญญา เพื่อให้ผู้เอาประกันวินาศภัยได้รับการคุ้มครองมากที่สุด และทำให้สัญญาเกิดความไม่เป็นธรรม

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาความเป็นมา และความสำคัญของปัญหาทางกฎหมายในการทำสัญญาประกันวินาศภัยอันมีลักษณะสัญญาที่ไม่เป็นธรรม

1.2.2 เพื่อศึกษาวิวัฒนาการ แนวความคิด และทฤษฎีในการทำสัญญาประกันวินาศภัย และกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1.2.3 เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความเป็นธรรม ในการเข้าทำสัญญาประกันวินาศภัย

1.2.4 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมที่เกิดจากการเข้าทำสัญญาประกันวินาศภัย

1.2.5 เพื่อศึกษาค้นหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค

1.3 สมมติฐาน

สัญญาประกันวินาศภัยที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มีลักษณะเป็นสัญญาสำเร็จรูปซึ่งก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมเนื่องจากผู้เอาประกันภัยอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบเพราะไม่มีอำนาจต่อรองเงื่อนไขในการทำสัญญา ซึ่งขัดต่อหลักความเสมอภาคในการเข้าทำสัญญา หากมีมาตรการทางกฎหมายที่ไขว่คว้าสัญญาเพื่อให้สัญญาชัดเจนและเป็นธรรม กรณีจึงมีความจำเป็นต้องแก้ไขปรับปรุง

กฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เอาประกันภัยซึ่งอยู่ในฐานะผู้บริโภคร ผู้ประกันภัยอาจได้รับความเป็นธรรมยิ่งขึ้น

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการวิจัยจากกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงหนังสือ บทความ รายงานวิจัย คำพิพากษาศาลฎีกา จากห้องสมุดสถาบันต่าง ๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์วิจัย ให้ได้มาซึ่งข้อสรุปและแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยวิธีการเขียนจะใช้วิธีพรรณนาและวิเคราะห์ (Descriptive and Analytical Method) ทั้งได้ทำการวิจัยภาคสนาม (Field Research) ได้แก่ การสัมภาษณ์หรือสอบถามข้อมูลความคิดเห็นจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ในการกำกับดูแลบริษัทประกันวินาศภัย และสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภค

1.5 ขอบเขตการวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งที่จะศึกษาปัญหาทางกฎหมายในการกำกับดูแลเพื่อคุ้มครองผู้เอาประกันภัยในเรื่องของข้อกำหนดในสัญญาประกันภัยและกรมธรรม์ประกันภัย เพื่อให้ทราบถึงปัญหาที่แท้จริงของการทำนิติกรรมสัญญาระหว่างผู้เอาประกันภัยกับผู้ประกอบการ เป็นลักษณะของสัญญาไม่เป็นธรรม เมื่อมีข้อโต้แย้งระหว่างคู่สัญญาเกิดขึ้นนักกฎหมายหรือศาลไทยได้นำหลักกฎหมายที่มีอยู่มาปรับใช้อย่างไร เหมาะสมหรือไม่ พร้อมทั้งศึกษาเปรียบเทียบหลักกฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันจากการทำสัญญาประกันวินาศภัย โดยใช้สัญญาสำเร็จรูปที่ผู้ประกอบการเป็นผู้กำหนดขึ้นฝ่ายเดียว

1.6.2 ทำให้ทราบวิวัฒนาการ แนวความคิดและทฤษฎีในการทำสัญญาประกันวินาศภัย และกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

1.6.3 ทำให้ทราบมาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันมาปรับใช้ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นระหว่างผู้ประกอบการประกันวินาศภัยกับผู้เอาประกันภัยวินาศภัยในการเข้าทำสัญญา

1.6.4 ทำให้ทราบผลการวิเคราะห์เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย โดยเฉพาะในการกำกับดูแลให้ความคุ้มครองผู้เอาประกันภัยวินาศภัย

1.6.4 ทำให้ทราบมาตรการทางกฎหมายที่ได้จากการศึกษาวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค